

ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ
ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΣ
ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ή

«Τεστ Λόγου και Ομιλίας»

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ (ΕΠΕΑΕΚ)
ΜΕΤΡΟ 1.1 – ΕΝΕΡΓΕΙΑ 1.1.3 – ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ 1.1.3.α**

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΑΞΗΣ

**ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΙΣΗ
12 ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ-ΑΝΙΧΝΕΥΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ (ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ)
ΤΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ**

ΤΕΛΙΚΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ – ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

**Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης,
Εργαστήριο Γνωστικής Ανάλυσης της Μάθησης,
Γλώσσας και Δυσλεξίας**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΡΓΟΥ

Καθηγητής Κων/νος Δ. Πόρποδας

ΥΠΟΕΡΓΟ 2

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ Φ.Π.Ψ., ΤΟΜΕΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΠΟΕΡΓΟΥ 2

Καθηγητής Ηλίας Γ. Μπεζεβέγκης

*Το έργο συγχρηματοδοτείται
από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο*

ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ
ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΣ
ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ή

«Τεστ Λόγου και Ομιλίας»

Αλεξάνδρα Οικονόμου
Ηλίας Μπεζεβέγκης
Κωνσταντίνος Μυλωνάς
Σπυριδούλα Βαρλοκώστα

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Αλεξάνδρα Οικονόμου
Ηλίας Μπεζεβέγκης
Κωνσταντίνος Μυλωνάς
Σπυριδούλα Βαρλοκώστα

«Εργαλείο ανίχνευσης διαταραχών λόγου και ομιλίας
σε παιδιά προσχολικής ηλικίας»

ή

«Τεστ Λόγου και Ομιλίας»

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών / Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας / Τομέας Ψυχολογίας
Πανεπιστημιόπολη, 15784 Αθήνα
Τηλ.: 210 7277529 • Fax: 210 7277534
E-mail: ebesev@psych.uoa.gr

Περιεχόμενα

Πρόλογος	7
I. Σκοπός και σύντομη περιγραφή του Τεστ	13
Τι είναι το Τεστ Λόγου και Ομιλίας	13
α. Κλίμακα Αφήγησης	14
β. Κλίμακα Κατονομασίας	15
γ. Κλίμακα Κατανόησης	16
II. Θεωρητική βάση του Τεστ	17
Λειτουργίες και ανάπτυξη του αφηγηματικού λόγου	17
Χρήση του αφηγηματικού λόγου στην αξιολόγηση	18
III. Περιγραφή των κλιμάκων του Τεστ	20
α. Κλίμακα Αφήγησης	20
β. Κλίμακα Κατονομασίας	24
γ. Κλίμακα Κατανόησης	24
IV. Ψυχοπαιδαγωγική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων του Τεστ	26
V. Επιλογή κλιμάκων του Τεστ προς χορήγηση	28
VI. Χρήση του Τεστ στην έρευνα	29
VII. Ψυχομετρική κατάρτιση του εξεταστή	30
Πιστοποιητικό Επάρκειας / Επιμόρφωσης	30
VIII. Βιβλιογραφία	31

Πρόλογος

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται ένα αυξανόμενο ερευνητικό ενδιαφέρον για το αντικείμενο των μαθησιακών δυσκολιών, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση πλήθους σχετικών εμπειρικών δεδομένων. Είναι σε όλους οικεία η εικόνα παιδιών που «δυσκολεύονται να μάθουν», παρόλο που δείχνουν να προσπαθούν τόσο τα ίδια όσο και το περιβάλλον τους. Οι μαθησιακές δυσκολίες «ταλαιπωρούν» έναν μεγάλο αριθμό παιδιών αλλά και ολόκληρη τη σχολική κοινότητα. Το ποσοστό των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες φαίνεται να κυμαίνεται από 2%-10%, ανάλογα με τους αιτιολογικούς παράγοντες που ερμηνεύουν αυτές τις δυσκολίες. Πρόκειται για μια ετερογενή ομάδα δυσκολιών που εκδηλώνονται με ελλείμματα στη χρήση του λόγου και ειδικότερα σε γνωστικές λειτουργίες ή/και δεξιότητες, όπως η ανάγνωση, η γραφή, η λογική σκέψη, η μνήμη κ.τ.ό. Όπως θα ανέμενε κανείς, τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες θεωρούνται ως μια ομάδα υψηλού κινδύνου, με δυσσιώπη πρόγνωση για τη σχολική τους ζωή, τη συμπεριφορά τους (π.χ. παραβατικότητα και προβληματική συμπεριφορά) όσο και για την μελλοντική τους επαγγελματική αποκατάσταση.

Η αξιολόγηση και διάγνωση των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών είναι ένα σύνθετο έργο, το οποίο απαιτεί τη συνεργασία διεπιστημονικής ομάδας. Οι μαθησιακές δυσκολίες ενός παιδιού, συνήθως, εντοπίζονται πρώτα από τον εκπαιδευτικό της τάξης, ο οποίος αναμένεται να παραπέμψει το παιδί για περαιτέρω αξιολόγηση σε ειδική υπηρεσία. Για τη διάγνωση των μαθησιακών δυσκολιών αξιολογούνται τομείς/παράγοντες, όπως το επίπεδο της νοημοσύνης, οι μαθησιακές δυνατότητες, άλλες γνωστικές λειτουργίες και η ψυχοκοινωνική προσαρμογή του παιδιού.

Όπως σε κάθε περίπτωση αναπτυξιακής απόκλισης, έτσι και στην περίπτωση των μαθησιακών δυσκολιών, έχει καίρια σημασία η έγκαιρη και έγκυρη ανίχνευσή τους. Στόχος μιας τέτοιας προσπάθειας είναι να εντοπιστούν παιδιά που βρίσκονται σε «κίνδυνο» (children at risk), ώστε να περιοριστεί η διόγκωση των δυσκολιών του παιδιού και η συσσώρευση αρνητικών σχολικών εμπειριών.

Στη χώρα μας η πρόωμη ανίχνευση μαθησιακών δυσκολιών, έργο σύνθετο και περίπλοκο, παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, καθώς παρατηρείται σχετική έλλειψη σταθμισμένων μέσων για το σκοπό αυτόν.

Ένα τμήμα αυτής της έλλειψης πιστεύουμε ότι καλύπτει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (Ε.Κ.Τ.),

Μέτρο 1.1 - Ενέργεια 1.1.3 - Κατηγορία Πράξεων Α', υπό τον γενικό τίτλο **Κατασκευή και Στάθμιση 12 Διερευνητικών-Ανιχνευτικών Εργαλείων-Κριτηρίων των Μαθησιακών Δυσκολιών**. Φορέας Υλοποίησης του Έργου είναι το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης - Εργαστήριο Γνωστικής Ανάλυσης της Μάθησης, Γλώσσας και Δυσλεξίας του Πανεπιστημίου Πατρών. Ο Τομέας Ψυχολογίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας, του Πανεπιστημίου Αθηνών ανέλαβε, με επιστημονικό υπεύθυνο τον υπογραφόμενο, το Υπόεργο 2, με στόχο την κατασκευή και στάθμιση των εξής τεσσάρων εργαλείων-τεστ: **Τεστ Λόγου και Ομιλίας, Τεστ Μνήμης, Τεστ Μάθησης και Κατηγοριοποίησης και Τεστ Ψυχοκοινωνικής Προσαρμογής**.

Τα τέσσερα αυτά ψυχοτεχνικά εργαλεία είναι συστοιχίες δοκιμασιών ενδο-ατομικής και διατομικής αξιολόγησης για την έγκαιρη και συστηματική ανίχνευση –με τελικό στόχο τη διάγνωση– των μαθησιακών δυσκολιών μαθητών προσχολικής και σχολικής ηλικίας. Τα εργαλεία αυτά, με τη μορφή ψυχομετρικών κλιμάκων, αξιολογούν το επίπεδο και το ρυθμό ανάπτυξης του παιδιού σε ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που συνδέονται με τη μάθηση και τις δυσκολίες της και αποσκοπούν στον εντοπισμό ελλειμματικών τομέων, οι οποίοι θεωρούνται ότι συνδέονται με τις μαθησιακές δυσκολίες του παιδιού.

Η διαδικασία κατασκευής, πιλοτικής εφαρμογής και στάθμισης των τεσσάρων ανιχνευτικών εργαλείων-τεστ διήρκεσε περί τους 15 μήνες. Για έναν γνώστη των δυσκολιών μιας τέτοιας διαδικασίας, η επιτυχής έκβαση της επιστημονικής-ψυχομετρικής επιχείρησης «Στάθμιση τεσσάρων (4) ανιχνευτικών-διερευνητικών εργαλείων για μαθησιακές δυσκολίες», σε ένα εξαιρετικά περιορισμένο χρονικό διάστημα, προσλαμβάνει τις διαστάσεις επιστημονικού άθλου.

Είναι φυσικό ότι η υλοποίηση ενός τέτοιου μεγέθους έργου απαιτεί τη συμβολή και τη συνεργασία πολλών προσώπων και φορέων, τους οποίους θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε από τη θέση αυτή.

Ευχαριστούμε το Υπουργείο Παιδείας και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο για τη χρηματοδότηση του έργου. Αυτό μας έδωσε τη δυνατότητα να καλύψουμε έναν χώρο με σημαντικές ελλείψεις σχετικά με σταθμισμένα εργαλεία αξιολόγησης των μαθησιακών δυσκολιών.

Στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο οφείλονται θερμές ευχαριστίες για τη συνεχή παρακολούθηση του έργου, την αξιολόγηση των εργαλείων και την έγκριση διεξαγωγής της έρευνας σε σχολεία όλης της επικράτειας.

Ευχαριστώ θερμά την Κατερίνα Γεωργαντή, Σχολική Ψυχολόγο, για τη συμβολή της σε όλες τις φάσεις του έργου και ιδιαίτερα για το συν-

τονισμό των πολλών ομάδων μεταπτυχιακών φοιτητών που χορήγησαν τα εργαλεία.

Ο Βασίλης Παυλόπουλος, Λέκτορας Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας του Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, συμμετείχε ενεργά σε πολλά στάδια της διαδικασίας και ιδιαίτερα στη διαμόρφωση των τελικών κειμένων και του υλικού των τεστ. Τον ευχαριστώ θερμά. Ευχαριστίες επίσης οφείλονται στον Γιώργο Γεωργουλέα, Σχολικό Ψυχολόγο, υποψήφιο διδάκτορα Ψυχολογίας, για τη συμμετοχή του στη διαδικασία της στάθμισης.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνονται σε στελέχη από το χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της εκπαίδευσης, οι οποίοι διευκόλυναν σε μεγάλο βαθμό την πρόσβασή μας σε τμήματα του δείγματος. Είναι: η κ. Ήρα Βαλσαμάκη-Ράλλη, Πρόεδρος του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών, ο κ. Στέλιος Κρασσάς, Σχολικός Σύμβουλος Α΄βάθμιας Εκπαίδευσης Αθήνας, ο κ. Ιωάννης Ρέντζιος, διευθυντής του 2ου Δημοτικού Σχολείου Αιγάλεω «Νίκος Γκάτσος» και η κ. Ευσταθία Δελφάκη διευθύντρια του Α΄ Πειραματικού Δημοτικού Σχολείου (Μαράσλειο).

Ευχαριστούμε θερμά τους μεταπτυχιακούς φοιτητές και τους απόφοιτους του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σχολικής Ψυχολογίας του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, οποίοι παρακολούθησαν τα εκπαιδευτικά σεμινάρια για τη διαδικασία χορήγησης και βαθμολόγησης που διεξήχθησαν από τους υπεύθυνους των Εργαλείων και συμμετείχαν στη χορήγηση, βαθμολόγηση και καταχώριση των αποτελεσμάτων των τεστ, τόσο κατά την πιλοτική φάση όσο και κατά τη φάση της στάθμισης.

Τέλος, θέλουμε να ευχαριστήσουμε καθένα χωριστά και όλα τα 4155 παιδιά και τους εκπαιδευτικούς των από όλη την Ελλάδα, που τόσο πρόθυμα ανταποκρίθηκαν στην πρόσκλησή μας να λάβουν μέρος στην πιλοτική έρευνα και στη στάθμιση. Χωρίς τη συνδρομή τους το μεγάλο αυτό έργο δεν θα ήταν εφικτό. Τα σχολεία που συμμετείχαν στις δύο φάσεις του έργου είναι τα εξής:

Πιλοτική έρευνα:

Παιδικός Σταθμός Δήμου Αγίας Άννης Μενιδίου, 2ος Π.Σ. Βόλου, 1ος Π.Σ. Παλαιού Φαλήρου, 7ο Νηπιαγωγείο Αμαρουσίου, 3ο Νηπιαγωγείο Γλυφάδας, 5ο Νηπιαγωγείο Δάφνης, 2ο Νηπιαγωγείο Ελευσίνας, 2ο Νηπιαγωγείο Θρακομακεδόνων, 1ο Νηπιαγωγείο Μοσχάτου, 2ο Νηπιαγωγείο Παπάγου, 8ο Νηπιαγωγείο Πειραιά, 4ο Νηπιαγωγείο Πειραιά, 14ο Νηπιαγωγείο Πειραιά, 2ο Νηπιαγωγείο Ταύρου, 5ο Νηπιαγωγείο Χολαργού, 15ο Δημοτικό Αθηνών, 2ο Δημοτικό Αιγάλεω

«Νίκος Γκάτσος», 12ο Δημοτικό Αιγάλεω, 6ο Δημοτικό Αργυρούπολης, 8ο Δημοτικό Ζωγράφου, 2ο Δημοτικό Π. Φαλήρου, Λεόντειος Πατησίων (δημοτικό), 1ο Δημοτικό Πειραματικού Σχολείου Μαρασλείου Διδασκαλείου, 3ο Δημοτικό Πανοράματος Βούλας.

Στάθμιση:

- α) Παιδικοί σταθμοί** 2ος Π.Σ.Αγρινίου, 5ος Π.Σ. 2ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 4ος Π.Σ. 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 7ος Π.Σ. 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 14ος Π.Σ. 4ου Διαμερίσματος Αθήνας, 1ος Π.Σ. 5ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 4ος Π.Σ. Λάμψα 7ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 17ος Π.Σ. 7ου Διαμερίσματος Αθηνών, 18ος Π.Σ. 7ου Διαμερίσματος Αθηνών, 1ος Π.Σ. Αμπελοκήπων 7ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 7ος Π.Σ.Ανω Πετραλώνων 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, Δημοτικοί Παιδικοί Σταθμοί Αλίμου, 1ος Π.Σ. Ασπροπύργου, Βρεφονηπιακός Σταθμός Ασπροπύργου, 5ος Π.Σ.Βύρωνα, Παιδικός Σταθμός Βόλου, 4ος Π.Σ.Κάτω Πετραλώνων 3ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, Δημοτικός Παιδικός Σταθμός Μήλου, 3ος Π.Σ. Πάτρας, 5ος Π.Σ.Παγκρατίου 2ου Διαμερίσματος Δήμου Αθηναίων, 3ος Δημοτικός Π.Σ.Τρίπολης, Παιδικός Σταθμός Παλαιού Φαλήρου.
- β) Νηπιαγωγεία:** 3ο Αγ. Αναργύρων, 8ο Αγ. Αναργύρων, 11ο Αγρινίου, 3ο Αγρινίου, 26ο Αθηνών, 38ο Αθηνών, 93ο Αθηνών, 94ο Αθηνών, 119ο Αθηνών, 1ο Άργους, 3ο Αρτέμιδας, 1ο Βελβενδού, 2ο Βελβενδού, 6ο Βόλου, 9ο Βόλου, 26ο Βόλου, 3ο Γέρακα, 2ο Γλυκών Νερών, 4ο Ερμούπολης, 1ο Ηρακλείου, 5ο Ηρακλείου, 11ο Ηρακλείου, 4ο Θεσσαλονίκης, 13ο Θεσσαλονίκης, 22ο Θεσσαλονίκης, 1ο Θηβών, 3ο Θηβών, 4ο Θηβών, 6ο Θηβών, 1ο Θρακομακεδόνων, Ευδήλου Ικαρίας, Πολύκαρπου Ικαρίας, 1ο Ιωαννίνων, 21ο Ιωαννίνων, 21ο Καβάλας, 21ο Καλλιθέας, 28ο Καλλιθέας, Νηπιαγωγείο Καραβόσταμου, Σταυρού Καρδίτσας, 3ο Καρπενησίου, 3ο Κερατέας, 3ο Κερατσινίου, 4ο Κερατσινίου, 1ο Κρουονερίου, Ποταμού Κυθήρων, Παραμυθόκοσμος Λαμίας, 2ο Λειβαδειάς, Νηπιαγωγείο Μεγάρων, 3ο Μελισσίων, Αδάμαντα Μήλου, Μολάων, 1ο Μυτιλήνης, 7ο Μυτιλήνης, 6ο Ν. Σμύρνης, 6ο Νέας Ιωνίας Αθηνών, 6ο Νέας Ιωνίας Αθηνών, 2ο Παπάγου, 1ο Πατρών, 4ο Πατρών, 19ο Πατρών, 31ο Πατρών, 5ο Περάματος, 17ο Περιστερίου, 5ο Πετρούπολης, Καλλιθέας Πυλίας, 1ο Πύλου, 2ο Πύλου, 9ο Πύργου, Μισσιριών Ρεθύμνου, Ζάρκου Τρικάλων, 2ο Ύδρας, 1ο Χαλκίδας, 3ο Χαλκίδας, 5ο Χανίων, Νεοχωρίου Χίου, 2ο Ψαχνών.
- γ) Δημοτικά σχολεία:** 2ο Αγ. Αναργύρων, 8ο Αγ. Αναργύρων, 12θέσιο Αγ. Κωνσταντίνου, 4ο Αγρινίου, 11ο Αγρινίου, 85ο Αθηνών, Δημο-

τικό Αιανής, Χώρας Άνδρου, 7ο Άργους, 4ο, 6ο Βόλου, 21ο Βόλου, 4ο Βύρωνα, 17ο Γαλατσίου, 2ο Γλυκών Νερών, 1ο Πειραματικό Ε.Κ.Π.Α., 5ο Ερμούπολης, 2ο Ηρακλείου, 9ο Ηρακλείου, 30ο Ηρακλείου, 2ο Μποδοσάκειο Ηρακλείου, 3ο Θεσσαλονίκης, 11ο Θεσσαλονίκης, 30ο Θεσσαλονίκης, 81ο Θεσσαλονίκης, 1ο Θηβών, 7ο Θηβών, Δόμβραινας Θηβών, Ξηρονόμης Θηβών, 3ο Ιωαννίνων, 22ο Ιωαννίνων, 21ο Καβάλας, 1ο Καρπενησίου, 4ο Καρπενησίου, 1ο Κερατέας, 10ο Κερατσινίου, 20ο Κερατσινίου, 3ο Κηφισιάς, 11ο Κοζάνης, 1ο Κρουονερίου, 2ο Κρουονερίου, 12ο Λαμίας, 5ο Λειβαδειάς, Δημοτικό Μανταμάδου Λέσβου, 1ο Πειραματικό Μαρασλείου Διδασκαλείου, 2ο Πειραματικό Μαρασλείου Διδασκαλείου, 8ο Μεγάρων, Αδάμαντα Μήλου, Δημοτικό Μολάων, 3ο Μοσχάτου, 7ο Μυτιλήνης, 3ο Νέας Σμύρνης, 3ο Πανοράματος Βούλας, 10ο Πατρών, 14ο Πατρών, 24ο Πατρών, 14ο Πειραιά, 18ο Πειραιά, 6ο Περάματος, 2ο Πρέβεζας, Καλλιθέας Πυλίας, 1ο Πύλου, 2ο Πύλου, 5ο Πύργου, 9ο Ρεθύμνου, 12ο Ρόδου, 18ο Ρόδου, 2ο Σερβίων Κοζάνης, Δημοτικό Σίφνου, Δημοτικό Στύψης Λέσβου, 3ο Τρίπολης, 4ο Τρίπολης, 2ο Ύδρας, Εκκάρας Φθιώτιδας, 1ο Χαλκίδας, 5ο Χανίων, Θυμιανών Χίου.

Ειδικότερα, για τη συμβολή τους στην κατασκευή, διαμόρφωση, χορήγηση και βαθμολόγηση του Τεστ Λόγου και Ομιλίας, θερμές ευχαριστίες απευθύνονται στα παρακάτω πρόσωπα:

Η συνάδελφος Σπυριδούλα Βαρλοκώστα, αναπληρώτρια καθηγήτρια Γλωσσολογίας, στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, συνέβαλε στην επιλογή ερωτήσεων και τον καθορισμό κριτηρίων βαθμολόγησης.

Η Χαρά Παπαϊωάννου, Σχολική Ψυχολόγος, υποψήφια διδάκτωρ Ψυχολογίας στο Τμήμα μας, ανέλαβε και έφερε εις πέρας με μεγάλη επιτυχία το συντονισμό της ομάδας των εξεταστών του τεστ. Πέραν τούτου, συμμετείχε από την αρχή της προσπάθειας στην ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και στην αρχική διαμόρφωση του περιεχομένου του τεστ.

Οι παρακάτω φοιτήτριες του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σχολικής Ψυχολογίας, μετά από παρακολούθηση σχετικού σεμιναρίου χορήγησαν, βαθμολόγησαν και καταχώρισαν τα αποτελέσματα του τεστ τόσο κατά την πιλοτική όσο και κατά τη φάση της στάθμισης: Αναστασία Γκοτσοπούλου, Κωνσταντίνα Δεληγιάνη, Ουρανία Θεοδώρου, Χριστίνα Καλαμπόκη, Θεοδοσία Καραγιάννη, Κωνσταντίνα Μαυρομμάτη, Μαρία Πεζερίδη, Αγγελική Πισπινή, Θεοδώρα Ύφαντή και Μαρίνα Ψωμά. Η κλινική ψυχολόγος, απόφοιτη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Κλινικής Ψυχολογίας, Ειρήνη Ευαγγέλου επίσης συνεισέφερε στη διαμόρφωση του υλικού και των κριτηρίων του τεστ.

Ειδική μνεία αξίζουν πρόσωπα-συνάδελφοι, οι οποίοι με τη συνεργασία,

αλληλοενημέρωση και στήριξη κατέστησαν το κοπιάδες αυτό έργο μια ενδιαφέρουσα και –συχνά– ευχάριστη διαδικασία.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στον συνάδελφο Κωσταντίνο Πόρποδα, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Πατρών, επιστημονικό υπεύθυνο του Έργου, για την οργάνωση, διοίκηση και διαχείριση του έργου, καθώς και για την αμέριστη υποστήριξή του και ανταπόκριση σε κάθε δυσκολία που προέκυπτε. Η πολυετής εμπειρία του στην ανάληψη παρόμοιων έργων καθώς και η βαθιά του γνώση στον τομέα των μαθησιακών δυσκολιών συνέβαλαν καθοριστικά στην επιτυχία του παρόντος εγχειρήματος.

Ευχαριστίες, επίσης, οφείλω στους συναδέλφους από τα Πανεπιστήμια Πατρών, Θεσσαλίας, Κρήτης και το Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου, οι οποίοι ανέλαβαν την κατασκευή και στάθμιση των άλλων εργαλείων του Έργου. Οι συζητήσεις μας και η ανταλλαγή απόψεων σε κάθε στάδιο της στάθμισης υπήρξαν χρήσιμες για όλους.

Ιδιαίτερα, θέλω να ευχαριστήσω την επιστημονική ομάδα του Υποέργου 2, συναδέλφους μου στον Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, Χρυσή Χατζηχρήστου, Καθηγήτρια Σχολικής Ψυχολογίας, Αλεξάνδρα Οικονόμου, Λέκτορα Νευροψυχολογίας, Κωσταντίνο Μυλωνά, Επίκουρο Καθηγητή Μεθοδολογίας Επιστημονικής Έρευνας και Στατιστικής στην Ψυχολογία και Φωτεινή Πολυχρόνη, Λέκτορα Μαθησιακών Δυσκολιών. Είμαι σίγουρος ότι, χωρίς την αгаσθή συνεργασία τους, τον ζήλο, τις ατελείωτες ώρες δουλειάς και την υψηλού επιπέδου επιστημονική τους γνώση, το έργο αυτό δεν θα είχε τα χαρακτηριστικά-στοιχεία που απαιτεί ο δύσκολος, ευαίσθητος και –συχνά– «θολός» χώρος των μαθησιακών δυσκολιών.

Τελικώς, ελπίζουμε ότι η στάθμιση των τεσσάρων αυτών ψυχοτεχνικών εργαλείων μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική συμβολή στα θέματα ανίχνευσης, αξιολόγησης και διάγνωσης των μαθησιακών δυσκολιών στη χώρα μας. Πιστεύουμε πως προσφέρουμε σε υπηρεσίες και ειδικούς χρήσιμα μέσα, που πληρούν τις ψυχομετρικές προϋποθέσεις, για την πρώιμη ανίχνευση μαθησιακών δυσκολιών, με τελικό στόχο την έγκαιρη παρέμβαση και υποστήριξη, ώστε να μετριαστούν οι σχολικές δυσκολίες και οι δευτερογενείς ψυχοκοινωνικές συνέπειες για το παιδί-μαθητή. Ο εκπαιδευτικός έχει, επίσης, να ωφεληθεί από τα προϊόντα αυτού του έργου, διότι αφενός θα διευκολυνθεί το εκπαιδευτικό του έργο και αφετέρου θα ενισχυθεί ο ρόλος και η συμμετοχή του σε ψυχοπαιδαγωγικά προγράμματα παρέμβασης.

Καθηγητής Ηλίας Γ. Μπεζεβέγκης
Επιστημονικός Υπεύθυνος Υποέργου 2

I. Σκοπός και σύντομη περιγραφή του Τεστ

Τι είναι το Τεστ Λόγου και Ομιλίας

Η ικανότητα του παιδιού να επικοινωνεί λεκτικά με το περιβάλλον του και να εκφράζει τις επιθυμίες και σκέψεις του είναι πρωταρχικής σημασίας για την ανάπτυξή του και ειδικότερα για την κοινωνική του προσαρμογή και την περαιτέρω σχολική του πορεία. Σοβαρές διαταραχές στο λόγο και στην ομιλία στην προσχολική ηλικία σχετίζονται με δυσκολίες σε ποικίλους τομείς της μάθησης. Η έγκαιρη ανίχνευση αναπτυξιακών διαταραχών του λόγου είναι κρίσιμη, διότι η παρέμβαση στην προσχολική ηλικία από τον ειδικό μπορεί να μειώσει τις πιθανότητες σχολικής αποτυχίας στο Δημοτικό σχολείο. Η πρόωπη ανίχνευση διαταραχών λόγου και ομιλίας, επίσης, μπορεί να οδηγήσει στο σχεδιασμό κατάλληλων προγραμμάτων εκπαιδευτικής παρέμβασης για την καλύτερη ένταξη του παιδιού στο Δημοτικό σχολείο.

Η αφήγηση ιστορίας αποτελεί ένα έγκυρο και «οικολογικό» πλαίσιο για την αξιολόγηση του φυσικού λόγου των παιδιών. Η διαδικασία αφήγησης μιας ιστορίας είναι ευχάριστη και προσιτή στα πολύ μικρά παιδιά, διότι ακόμα και τα παιδιά 3 ετών είναι εξοικειωμένα με τη διαδικασία αυτή. Επίσης, τα δείγματα λόγου που προκύπτουν από την αφήγηση ιστορίας είναι λιγότερο επηρεασμένα από τις επιδράσεις τοπικών διαλέκτων και διαπολιτισμικών διαφορών σε σχέση με τις παραδοσιακές σταθμισμένες δοκιμασίες (Reilly et al., 1998, 2004).

Το Τεστ Λόγου και Ομιλίας είναι ένα ψυχομετρικό εργαλείο που στοχεύει στον εντοπισμό και στην περαιτέρω διερεύνηση διαταραχών λόγου που σχετίζονται με μαθησιακές δυσκολίες. Λόγω του πρωταρχικού ρόλου του λόγου στη μάθηση, το παιδί που υστερεί σημαντικά σε αυτόν τον τομέα διατρέχει τον κίνδυνο να αντιμετωπίσει μαθησιακές δυσκολίες στο Δημοτικό σχολείο. Οι σκοποί τού Τεστ είναι (α) ο εντοπισμός παιδιών στην προσχολική ηλικία με δυσκολίες στο λόγο, (β) η καταγραφή των αναμενόμενων επιδόσεων και αλλαγών στο λόγο κατά την ανάπτυξη και (γ) η μελλοντική δυνατότητα για σύγκριση της επίδοσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας στο τεστ αυτό με τη μετέπειτα επίδοσή τους στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού, καθώς και σε σταθμισμένα τεστ. Αυτό θα οδηγήσει σε περαιτέρω διερεύνηση της δυνατότητας του τεστ να προβλέψει μελλοντικές μαθησιακές δυσκολίες και σε πληρέστερη αξιολόγηση δυνατών και αδύνατων τομέων της μάθησης. Το τεστ περιέχει πλούσιο και ενδιαφέρον υλικό, τόσο σε αντικείμενα όσο και σε εικόνες, που προσελκύει την προσοχή των παιδιών προσχολικής ηλικίας και συνεπώς ενδείκνυται για την άντληση των παραπάνω πληροφοριών.

Το Τεστ Λόγου και Ομιλίας αποτελείται από τις ακόλουθες κλίμακες:

- **Κλίμακα Αφήγησης**, που αποτελείται από την *Υποκλίμακα Αφήγησης με Κουκλόσπιτο* για παιδιά ηλικίας 3-4 ετών και την *Υποκλίμακα Αφήγησης με Εικόνες* για παιδιά ηλικίας 4-6 ετών.
- **Κλίμακα Κατονομασίας**: Η κλίμακα αυτή εμπεριέχει την *Υποκλίμακα Κατονομασίας Αντικειμένων* και την *Υποκλίμακα Κατονομασίας Εικόνων*.
- **Κλίμακα Κατανόησης** με επιμέρους μορφές την *Υποκλίμακα Κατανόησης Αντικειμένων* και την *Υποκλίμακα Κατανόησης Εικόνων*.

Το υλικό του τεστ είναι διαφοροποιημένο ως προς δύο ηλικιακές ομάδες, καθώς αναμένεται τα μικρότερα παιδιά να είναι περισσότερο εξοικειωμένα με παιχνίδια, όπως το κουκλόσπιτο, σε σχέση με εικονογραφημένες ιστορίες και εικόνες. Η *Υποκλίμακα Αφήγησης με Κουκλόσπιτο* χορηγείται σε παιδιά 3-4 ετών, ενώ η *Υποκλίμακα Αφήγησης με Εικόνες* σε παιδιά 4-6 ετών. Η *Υποκλίμακα Κατονομασίας Εικόνων* χορηγείται σε όλα τα παιδιά (3-6 ετών), ενώ η *Υποκλίμακα Κατονομασίας Αντικειμένων* καθώς και η *Κλίμακα Κατανόησης (Εικόνων ή Αντικειμένων)* μόνο σε όσα παιδιά αποτυγχάνουν στην *Κλίμακα Κατονομασίας Εικόνων* (βλ. Οδηγό Εξέτασης).

Οι δύο υποκλίμακες αφήγησης περιλαμβάνουν μια αναλυτική εκτίμηση της δομής του αφηγηματικού λόγου των παιδιών. Ειδικότερα, η *Υποκλίμακα Αφήγησης με Εικόνες* (για παιδιά ηλικίας 4-6 ετών) παρέχει τη δυνατότητα αξιολόγησης του περιεχομένου και της λεξιλογικής ανάπτυξης του αφηγηματικού λόγου. Από το άλλο μέρος, η *Κλίμακα Κατονομασίας* προσθέτει σημαντικές πληροφορίες για την ανάπτυξη του λεξιλογίου και στοχεύει στην ανίχνευση τυχόν καθυστέρησης στην ανάπτυξη του εκφραστικού λεξιλογίου. Η *Κλίμακα Κατανόησης* λειτουργεί συμπληρωματικά στην *Κλίμακα Κατονομασίας*, καθώς αποτελεί έργο που δεν απαιτεί λεκτική απόκριση.

Ακολουθεί σύντομη περιγραφή των κλιμάκων του Τεστ Λόγου και Ομιλίας.

α. Κλίμακα Αφήγησης

- *Υποκλίμακα Αφήγησης με Κουκλόσπιτο*

Η κλίμακα αυτή αξιολογεί κυρίως δομικά (μορφοσυντακτικά) στοιχεία του αφηγηματικού λόγου σε παιδιά ηλικίας 3-4 ετών. Ο Εξεταστής παρουσιάζει στο παιδί ένα κουκλόσπιτο, καθώς και πλαστικές κούκλες που αντιστοιχούν στα μέλη μιας οικογένειας. Ζητά από το παιδί να αφηγηθεί μια ιστορία με θέμα «Τι κάνει αυτή η οικογένεια μια

μέρα σε αυτό το σπίτι». Αξιολογούνται οι εξής τομείς του αφηγηματικού λόγου: διαφορετικές μετρήσεις της αφήγησης, η συντακτική δομή και τα μορφολογικά λάθη. Οι μετρήσεις της αφήγησης περιλαμβάνουν το σύνολο των λέξεων, προτάσεων και εκφωνημάτων καθώς και το μέσο μήκος εκφωνήματος. Η λεκτική ροή αποτελεί μία συμπληρωματική μέτρηση της αφήγησης. Η συντακτική δομή περιλαμβάνει τη συχνότητα εμφάνισης διαφορετικών συντακτικών δομών. Τέλος, τα μορφολογικά λάθη περιλαμβάνουν τη συχνότητα εμφάνισης διαφορετικών μορφολογικών λαθών. Ο Οδηγός Εξεταστή παρέχει αναλυτικές πληροφορίες για τον υπολογισμό των μετρήσεων αυτών.

- *Υποκλίμακα Αφήγησης με Εικόνες*

Η υποκλίμακα αυτή, επίσης, αξιολογεί δομικά (μορφοσυντακτικά) στοιχεία του αφηγηματικού λόγου, αλλά επιπρόσθετα και πλευρές του λεξιλογίου και του περιεχομένου της αφήγησης σε παιδιά ηλικίας 4–6 ετών.

Ο Εξεταστής παρουσιάζει στο παιδί έξι (6) εικονογραφημένες καρτέλες, οι οποίες εννοιολογικά αποτελούν μια ιστορία (χωρίς κείμενο). Το θέμα είναι οικείο: απεικονίζονται καθημερινές δραστηριότητες ενός παιδιού (ξυπνάει, πλένει τα δόντια του, ντύνεται, παίζει, τρώει, κοιμάται) παρέα με τη γάτα του.

Το παιδί βλέπει αρχικά όλες τις εικόνες, καθώς ο Εξεταστής του εξηγεί ότι πρόκειται για μια ιστορία για το «πώς περνάει ένα παιδάκι τη μέρα του, παρέα με τη γάτα του». Έτσι, το παιδί αντιλαμβάνεται ότι πρόκειται για μια ενιαία ιστορία και όχι για μεμονωμένες εικόνες. Στη συνέχεια ζητείται από το παιδί να περιγράψει μία – μία τις εικόνες, συνθέτοντας την ιστορία.

Οι δομικές πλευρές του αφηγηματικού λόγου που αξιολογούνται είναι ίδιες με αυτές που αξιολογεί η Υποκλίμακα Αφήγησης με Κουκλόσπιτο. Επιπλέον, με την εν λόγω δοκιμασία, αξιολογείται και το περιεχόμενο της αφήγησης, που περιλαμβάνει τη θεματική σύνθεση της ιστορίας. Ο Οδηγός Εξεταστή παρέχει αναλυτικές πληροφορίες για τον υπολογισμό των μετρήσεων αυτών.

β. Κλίμακα Κατονομασίας

- *Υποκλίμακα Κατονομασίας Αντικειμένων*

Η Υποκλίμακα Κατονομασίας Αντικειμένων χρησιμοποιείται σε συνάρτηση με την επίδοση του παιδιού στην Υποκλίμακα Κατονομασίας Εικόνων: Μόνον εφόσον το παιδί ηλικίας 3-4 ετών αποτύχει σε 10 συ-

νεχόμενες εικόνες, ο Εξεταστής χορηγεί την αντίστοιχη δοκιμασία με τα αντικείμενα. Με την υποκλίμακα αυτή, αξιολογείται η λεξιλογική ανάπτυξη του παιδιού.

- *Υποκλίμακα Κατονομασίας Εικόνων*

Η υποκλίμακα χρησιμοποιείται σε παιδιά όλων των ηλικιακών ομάδων του Τεστ Λόγου και Ομιλίας. Με την υποκλίμακα αυτή, αξιολογείται η λεξιλογική ανάπτυξη του παιδιού.

γ. Κλίμακα Κατανόησης

- *Υποκλίμακα Κατανόησης Αντικειμένων*

Στην υποκλίμακα αυτή το παιδί επιλέγει το σωστό αντικείμενο από ομάδες τριών αντικειμένων, μετά από σχετική οδηγία του Εξεταστή. Η υποκλίμακα χορηγείται μόνο σε περίπτωση αποτυχίας στην Υποκλίμακα Κατανόησης Εικόνων.

- *Υποκλίμακα Κατανόησης Εικόνων*

Στην υποκλίμακα αυτή το παιδί επιλέγει τη σωστή εικόνα από ομάδες τεσσάρων εικόνων, μετά από σχετική οδηγία του Εξεταστή.

II. Θεωρητική βάση του Τεστ

Λειτουργίες και ανάπτυξη του αφηγηματικού λόγου

Οι αφηγήσεις (ο αφηγηματικός λόγος) είναι ένα βασικό είδος προφορικού λόγου, το οποίο απαρτίζει, μαζί με άλλα είδη ομιλίας, την ικανότητα του ομιλητή να χειριστεί τη **συνομιλία** (discourse). Η λεκτική αυτή δραστηριότητα αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να κινητοποιεί τις γλωσσικές του δεξιότητες στην παραγωγή ενός συνεκτικού κειμένου, με κατάλληλη δομή, θεματική ανάπτυξη και οργάνωση. Με τον όρο «αφήγηση» εννοούμε μια **ακολουθία προτάσεων με χρονική αλληλουχία**, η οποία δίδεται από την **σκοπιά του ομιλητή**. Μια αφήγηση περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τους χαρακτήρες (τα πρόσωπα, τους πρωταγωνιστές) και τα συμβάντα (τα γεγονότα) μιας ιστορίας, καθώς και σχόλια από την πλευρά του ομιλητή για το ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στην ιστορία. Ως εκ τούτου, η αφήγηση μιας ιστορίας προϋποθέτει σύνθετες γλωσσικές, γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες από την πλευρά του ομιλητή (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, 1999. Reilly et al., 2004).

Σε ό,τι αφορά τις **γλωσσικές δεξιότητες** που απαιτούνται στον αφηγηματικό λόγο, ο ομιλητής καλείται να κωδικοποιήσει λεκτικά πληροφορίες σχετικά με τους χαρακτήρες και τα γεγονότα της ιστορίας, καθώς και συμπεράσματα για τις ενέργειες των πρωταγωνιστών και τη σημασία των γεγονότων που διαδραματίζονται στην ιστορία, με χρήση των κατάλληλων μορφοσυντακτικών δομών, ώστε οι πληροφορίες αυτές να εκφραστούν με τη σωστή χρονική σειρά και σχέση με τα γεγονότα. Από **γνωστική** άποψη, ο ομιλητής καλείται να συμπεράνει τα κίνητρα που οδηγούν τους πρωταγωνιστές στις συγκεκριμένες δράσεις, το θέμα της ιστορίας και τη λογική αλληλουχία των γεγονότων. Τέλος, η αφήγηση μιας ιστορίας αποτελεί μια **κοινωνική δραστηριότητα** του ομιλητή, καθώς στη διαδικασία αυτή εμπλέκεται και ο παράγων «ακροατής-ακροατήριο» (Γεωργακοπούλου & Γούτσος, 1999. Reilly et al., 1998).

Ο αφηγηματικός λόγος και η κατάκτησή του από το παιδί έχουν αποτελέσει αντικείμενο εκτενούς έρευνας. Παρά το γεγονός ότι ο αφηγηματικός λόγος εμφανίζεται σχετικά νωρίς στο παιδί, (ήδη από την ηλικία των 2:6 ετών), η ανάπτυξή του δεν ολοκληρώνεται στην προσχολική ηλικία, όπως συμβαίνει με τη μορφοσυντακτική ανάπτυξη, αλλά εξακολουθεί έως και την εφηβεία (Bamberg, 1987. Reilly, 1992. Reilly et al., 1998). Οι έρευνες για την ανάπτυξη του αφηγηματικού λόγου έχουν εστιάσει σε ποικίλες πλευρές της αφήγησης. Ορισμένες μελέτες έχουν